

INTRODUCCIÓ DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE A L'ASSIGNATURA D'HISTÒRIA SOCIAL I POLÍTICA CONTEMPORÀNIA

AUTOR

Nom: Maria Jesús Espuny Tomás

Departament: Dret Públic I Ciències Històrico-Jurídiques

Centre: Facultat De Dret

E-mail: mariajesus.espuny@uab.es

COAUTOR

Nom: Olga Paz Torres

Departament: Dret Públic I Ciències Històrico-Jurídiques

Centre: Facultat De Dret

E-mail: olga.paz@uab.es

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

L'assignatura d'Història Social i Política Contemporània, que s'imparteix com assignatura troncal a la Diplomatura de RRLL, té com a fil conductor la perspectiva històrica de la legislació social. En aquest sentit, un referent són les conegudes "mitges forces": els/les nens/es treballadors/es i les dones, i les disposicions ho regulen procuren garantir la salut física de les dones com també la salut moral. Un primer exemple és la Llei de 13 de març de 1900, dictada pel Govern Silvela, que ofereix un repertori de mesures protectores de la salut dels/les treballadors/es joves. Diversos preceptes d'aquesta llei estan dirigits a la tutela de la salut de la dona treballadora preveuen la suspensió del contracte en un termini de 4 a 6 setmanes posteriors al part i la interrupció del treball per la dona amb fills lactants una hora al dia dins de les del treball per tal d'alletar els seus fills. Una altra norma protectora de la salut de la dona és la llei de la Cadira (de 1912) que ordena als establiments no fabrils que la dona pugui utilitzar un seient sempre i qual li permeti desenvolupar la seva feina. La llei d'11 de juliol de 1912 prohibeix el treball industrial nocturn de les dones en tallers i fàbriques completant l'incipient sistema de la salut física de la treballadora. El desenvolupament de les normes laborals destinades a la protecció de la dona treballadora no sempre és ben acceptada per aquest col·lectiu que no dubta en protagonitzar diferents actes de rebuig a una legislació que teòricament les afavoria. El tracte igualitari a l'àmbit laboral s'apunta amb la legislació de la Segona República que patirà un retrocés significatiu durant la Dictadura Franquista.

Per tal de desenvolupar el contingut de l'assignatura en els termes descrits, s'ha pensat en la realització d'una sèrie de competències que s'han de tenir en compte, i que es presenten en dos quadres descriptors; un que contempla les competències de cura i provisió en el programa docent i un altre centrat en les activitats planificades al voltant de la dinàmica a l'aula, la dinàmica de tutories i l'avaluació.

ABSTRACT

The subject entitled *Social and Political Contemporary History*, which is taught as a core subject in the framework of the Degree in Industrial Relations, has its focus in the historic perspective of social legislation. In this sense, one of the main references is the well-known "*half workforce*", that is to say, working girls and boys

and women, and the corresponding regulatory provisions that seek to ensure both physical and moral health for women. A first example is the law dated 13 March 1900, issued by the Silvela Government, which offers a set of protective measures relating to the health of young workers. Several rules of this law are targeted to the protection of the health of working women and foresee the suspension of the employment contract in a deadline of 4 to 6 weeks after giving birth and the interruption of work for women with breast-fed babies one hour per day during working hours in order to breast-feed their children. Another rule protecting women's health is the so-called *law of the Chair* (dated 1912) which obliges non-industrial establishments to allow women to have a seat while working as long as this does not hinder the development of their work. The law of 11 July 1912 forbids industrial night work to women working in factories and plants, complementing in this way the emerging physical health system of working women. The development of labour standards targeted to the protection of working women is not always well accepted by this group who plays the lead in different acts refusing a legislation which theoretically favoured them. Equal treatment in the context of labour goes together with the legislation of the Second Republic which will suffer a major recession during Franco's dictatorship.

In order to develop the contents of the subject as described above, a series of abilities have been taken into account. These abilities are presented in two descriptive tables: one considers the abilities for the provision in the curricula and the other one is focused in the activities planned in relation to the dynamics of the classroom, the dynamics of tutorials and the evaluation.

PARAULES CLAU

HISTÒRIA, LEGISLACIÓ, GÈNERE

ÀMBIT GENERAL D'INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

En els Acords Interns de Planificació subscrits per la Facultat de Dret s'inclou el compromís de programar algun tema relacionat amb la perspectiva de gènere a les assignatures de les diferents titulacions que s'imparteixen al centre.

DESENVOLUPAMENT

1. Objectius

La present comunicació vol posar de manifest la importància d'incorporar la perspectiva de gènere a la docència d'una assignatura de la Diplomatura de Relacions Laborals, Història Social i Política Contemporània, la qual s'avé a aquesta incorporació amb facilitat. Això és així perquè l'anàlisi introduïda a l'assignatura fa un recorregut pel desenvolupament de legislació social des de la seva aparició pròpiament amb Llei de 13 de març de 1900 reguladora de les condicions de treball de les dones fins la legislació republicana, amb la qual cosa tots els temes permeten la perspectiva de gènere en major o menor grau. En aquest recorregut, el tractament de la dona a les lleis és especial (igual que ho és pels menors), en tant són considerades els éssers dèbils de la societat. Per tant, es tracta d'un material de primer nivell per apropar-nos als objectius que descriurem a continuació:

1. Considerar la dona com a subjecte independent des del punt de vista històric i veure com la seva contribució al procés d'industrialització és crucial, malgrat l'absència de drets polítics
i
2. Analitzar les vies de participació a les que resten relegades les dones, històricament considerades al marge del procés normatiu (no són subjecte, son objecte (Josefina CUESTA, 1986).

2. Descripció del treball

El treball a desenvolupar en el context de l'assignatura citada implica incorporar la perspectiva de gènere des de una doble vessant:

- en primer lloc, en un sentit substantiu i material, és a dir, atorgant èmfasi a la legislació dedicada a les dones i adreçada a regular les condicions de treball de les dones i els nens en la fase inicial del liberalisme i de la industrialització,
- i, en segon lloc, en un sentit més formal, des de la introducció de bibliografia sobre dones i a més a més escrita per dones (veure apartat de Bibliografia més avall).

Més concretament, el context s'inicia amb la legislació protectora de la dona i la citada llei de 1900. Es tracta d'una disposició fonamental perquè no es limita a diferenciar el treball dels homes i el de les dones sinó que estableix una protecció específica a la dona per la condició biològica de la maternitat i la cura del fill. Recull tots els elements normatius que continuaran en la protecció dels segments més dèbils de la societat. A diferència d'altres lleis anteriors en aquesta existeix una voluntat *política* per fer-la efectiva a les empreses i centres de treball.

La qualitat de la norma deixa un buit important en el seu àmbit d'aplicació a

l'excloure el treball en tallers de família i en el treball agrícola, una mancança que es reproduirà pràcticament en tota la primera legislació laboral. Serveixi com a exemple l' exclusió de l' assegurança obligatòria de maternitat del servei domèstic. Malgrat ser considerades com a treballadores dins de la Llei de contracte de treball de 21 de novembre de 1931.

Les innovacions institucionals van ser el descans per maternitat amb reserva de lloc de treball que es completarien més tard en mesures d' assegurança social i l' alletament. Només en un moment posterior la protecció a la dona s' estendrà a aspectes no relacionats directament amb la seva condició biològica com el treball nocturn (Llei d' 11 d juliol de 1912): una disposició dirigida a les treballadores del tèxtil que no va ser ben acceptada ni per la patronal ni per les pròpies treballadores.

La Llei de 1900 introduïa un nou mecanisme de control del compliment de la norma. S' encarregava aquesta vigilància a organismes paritaris representants de treballadors i empresaris: les Junes locals i provincials de Reformes Socials on hi figurava un eclesiàstic (Junes locals) i un metge (Junes provincials). Un tindria cura de la moralitat i l' altre la fisiologia de les dones.

3. Metodologia

Quadre núm. 1

COMPETÈNCIES DE CURA I PROVISIÓ EN EL PROGRAMA DOCENT

COMPETÈNCIES	HI ÉS	CAL QUE HI SIGUI	ACTIVITATS CONCRETES ADREÇADES A ASSOLIR LA COMPETÈNCIA
Instrumentals-cognitives	Anàlisi de problemes Capacitat crítica Capacitat de decisió	Perfil de RRLL (2005) Resultats obtinguts després de les consultes als professors, validats pels tutors externs i la Junta de la Facultat de Dret*	Aprentatge basat en problemes (ABP) Pràctiques de l' assignatura
Instrumentals-lingüístiques	Comunicació oral persuasiva Comunicació escrita Escolta	Perfil de RRLL (2005)*	Presentació de ponències Presentació de treballs de classe Atenció
Instrumentals-pràctiques	Aplicació de protocols, processos... Aplicació de les TIC	Perfil de RRLL (2005)*	Pautes d'elaboració fixades. Cites bibliogràfiques correctes.
Instrumentals-tècnic científiques	Aplicació de la legislació	Perfil de RRLL (2005)*	Estudiar l'evolució històrica de les normes i les institucions jurídiques.
Interessos professionals	Contextualitzar els esdeveniments	Perfil de RRLL (2005)*	L'afavoriment de la natalitat a l'etapa de Primo de Rivera i el subsidi de maternitat.
Interpersonals	Treball en equip Lideratge Iniciativa Sensibilitat organitzacional	Perfil de RRLL (2005)*	Divisió de grups per diferents pràctiques. Intervenció i responsabilitat d'un /a representant. Sensibilitat al factor polític en els canvis produïts a la legislació laboral.
Sistèmiques personals d'obertura	Auto-organització Auto-planificació	Perfil de RRLL (2005)*	Distribució de tasques entre els diferents membres del grup de treball
Sistèmiques personals	Comprensió i	Perfil de RRLL	Extensió i

d'impacte	relativització de la realitat	(2005)*	ampliació del camp d'aplicació de les normes jurídiques.
-----------	-------------------------------	---------	--

4. Resultats

Quadre núm. 2

ACTIVITATS DOCENTS	Centrada en les coses (Provisió)	Centrada en l'equivalència entre les persones i les coses (Intermedi I: de la provisió a la cura)	Centrada en les coses en funció de les persones Intermedi II: de la cura a la provisió)	Centrada en les persones (Cura)
Dinàmica de l'aula	Lectura del text de la Llei de 13 de març de 1900 i del Reglament (13/11/1900). Innovacions institucionals: descans per maternitat amb reserva del lloc de treball i alletament.	Exposició de continguts. El llenguatge de la caritat. La vigilància del compliment de la Llei: les Junes locals i provincials de Reformes Socials. Els mecanismes que reforcen a la Llei.	Qüestió social i reforma social: treball de dones i nens. La resposta jurídica. L'intervencionisme en les relacions de treball. Per què treballaven les dones i els infants?	Fisiologia i moral en la primera legislació laboral: la debilitat de la dona i dels menors. Les <i>mitges forces</i> . L'efectivitat de les normes. La Inspecció de Treball.
Dinàmica de tutories	Lectura de textos literaris: <i>La Regenta</i> (Leopoldo Alas) <i>Cel·la 44</i> (Els destructors de màquines, Home -massa i Hinkemann), Els llibres de l'Escorpí, Teatre, Barcelona, Edicions 62, segona edició, juny de 1976. <i>30 minuts</i> (TV3)	El text de les lleis i la comparació amb els textos literaris. Estratègies familiars en la industrialització catalana.	Demanda de les empreses: ma d'obra barata. Treball industrial i treball domèstic. Pautes demogràfiques i necessitats econòmiques Segmentació del mercat de treball segons el gènere i les exigències de la reproducció demogràfica i social	La fàbrica del segle XIX: treball manual i manca d'escolarització. Càrrega domèstica de la mare, substitució per el treball dels fills menors.
Avaluació	Continuada. Assistència a classe. Intervencions.	Valoració de la comprensió escrita i del material	Relacionar els textos legislatius amb la seva aplicació i	La dona subjecte de la legislació de cada etapa

	Lliurament dels casos pràctics.	emprat. Lectura d' articles periodístics actuals.	compliment. Quan i com s' aplica?	històrica. En funció a les seves característiques fisiològiques o com treballadora d' un sector productiu?
Altres	El treball en tallers de família, el treball agrícola i el servei domèstic. Els grans oblidats.	Conceptes jurídics	Delimitació dels àmbits de vigència i aplicació de les normes.	El servei domèstic exclòs de l' assegurança obligatòria de maternitat.

CONCLUSIONS

Conèixer i analitzar l'evolució de la legislació reguladora de les condicions laborals de les dones des de les primeres normes i valorar la normativa actual que podria concretar-se en la Llei de Conciliació de la vida familiar i laboral i en la Llei d'Igualtat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Margarita Bovone Massone, *Evolución histórica de la legislación sobre el trabajo de la mujer en España*, tesis doctoral, Universidad de Salamanca, 1984.

Enriqueta Camps, "A la recerca del temps perdut: homes, dones i nens al mercat de treball del segle XIX" a Montserrat Llonch (ed.), *Treball tèxtil a la Catalunya contemporània*, Lleida, Pagès editors, 2004.

Cristina Borderías, *La teoría del salario obrero y la subestimación del trabajo femenino en Ildefonso Cerdá*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2001.

Concha Espina, "Derecho de antigüedad" en *Revista General de Legislación y Jurisprudencia* 147 (1925), pp. 317-318.

Maria Jesús Espuny Tomás, "Legislació històrica i gènere" en Encarna Bodelón i Pilar Giménez (coords.), *Desenvolupant els drets de les dones: àmbits d'intervenció de les polítiques de gènere*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 2007.

Maria Jesús Espuny Tomás, "Fisiologia i moral en la primera legislació social" a [Agor@2000](#), Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona, 2001.

Montserrat Llonch, *Treball femení i migracions en el mercat laboral, Vilassar de Dalt, 1910-1945*, memòria de postgrau, UAB, 1998.

Mary Nash, "Género y construcción cultural" *La Vanguardia*, martes 28 de agosto de 2001.

Gloria Nielfa Cristobal "Mujeres y Trabajo" en *Cuadernos del Mundo Actual* 35 (1994)

Carmen Sarasúa, Lina Gálvez, *¿Privilegios o eficiencia? Mujeres y hombres en los mercados de trabajo*.

Centro Feminista de Estudios y Documentación, *El trabajo de las mujeres a través de la historia*, Madrid, 1985

ENLLAÇOS D'INTERÈS

www.aeihm.org (Asociación Española de Estudios de Historia de las Mujeres)